

MAGYAR NEMZETI BIBLIOGRÁFIA

ÍRTA
TRÓCSÁNYI GYÖRGY

KÜLÖNLENYOMAT
a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Évkönyvéből. 1938

KERTÉSZ JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJA. KARCAG.

MAGYAR NEMZETI BIBLIOGRÁFIA*

I. Európában ma minden állam, minden nemzet valami végzetesnek érzett küzdelemre készül fel, fejleszteni és megszervezni igyekszik mindazokat a rendelkezésére álló erőtevézőket, amelyeknek hatályosságában a másokon való győzelem, vagy legalább a csorbítatlan és önálló államiság biztosítékait látja. A szervezés szellemi térre is kiterjed s a mérkőzés e téren voltaképpen soha meg nem szűnő. Természetes, hogy kis népek, amelyeknek nem a nyerselő síkján vannak lehetőségeik s rendeltetésüket ott nem is kereshetik, — e vonalon igyeksenek maximális és optimális erő kifejtéssel fennmaradásukat biztosítani, külön létük jogosultságát igazolni. Azonban nem hűvös és józan meggondolás alapján, hanem lázasan, valami az egész kort és minden megnyilvánulását átható bizonytalanság, aggodalom és gond által üzötten folyik ez a munka és készlet mindenkit a benne való részvételre. A nyugtalanság mindenüvé benyomul, nem hagyja a könyvek városának lakóit sem érintetlenül. A könyvtárak őre, aki lelke mélyén, a technicizálódás jegyében kialakult s elszürkült szakszerűség korában is megőrizte annak emlékét, hogy valamikor más is volt, több, mint „csak“ könyvtárnok, — tudós, író, bibliográfus, kultúrpolitikus egy személyben, felriadva túlnéz legszűkebbkörű feladatain és annak a szolgálatnak, kötelességérzetnek szellemében, amely ha él benne, foglalkozását hivatássá nemesíti, — keresi, hogy nincs-e neki teendője ebben a kulturális önvédelmi harcban, az arra való felkészülésben. Ebben a szellemben, a szellem megszervezését tartva a legelsőbrendű nemzeti feladatnak, Egyesületünk évi közgyűlése alkalmával vetjük

* Felolvasatott a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesületének 1938 június 15-én tartott évi rendes közgyűlésén.

fel azt a kérdést, nem terheli-e a könyvtárnokok egyetemét valami mulasztás. A nemzeti bibliográfia kérdéséről lesz szó a következőkben, amellyel kapcsolatban mindig úgy éreztük, hogy bizonyos mértékig felelősség terhel bennünket, annak megléte vagy tökéletesebb volta miatt. Mások, kívülállók is hajlottak arra, hogy a hiányokért, ha nem is kizárólagosan, de jelentékeny mértékben a könyvtárakat tegyék felelőssé. Vizsgálódásunk nyomán azonban ki fog derülni, hogy a bibliográfiai-technikai ismeretek felett való rendelkezés tényéből nem következik a könyvtárnokok felelőssége szükségszerűleg, még akkor sem, ha azt könyvtári szolgálatuk kára nélkül vállalhatnák.

Nemzeti bibliográfiánk fogyatékoságai a szakkörök előtt ismeretesek, — sőt köztudomásúak. Nemzeti bibliográfiánk nincs, a Corvina mellékleteként megjelenő Magyar Könyvészet igazán nem minősíthető annak; bibliográfiai törekvéseink megszervezve, összhangba hozva nincsenek s egyáltalában nincs tisztázva az sem, hogy kinek a feladata volna rendet teremteni ezen a területen. Ez az állapot nem nevezhető valóban kielégítőnek s nem méltó sem bibliográfiánk múltjához, sem irodalmi és tudományos termelésünk vagy egész kultúránk színvonalához s ma már messze elmarad a külföldi államok e terén elért eredményei mögött. Említsük még azt is meg, hogy a mi helyzetünk fokozottan felelősségteljes, mert hiszen a kisebbségi sorban élő magyarság irodalmi útbaigazítására az anyaország van hivatva. Kisebbségi magyarok számtalanszor elpanaszolták, hogy az összeomlás után nem állott mellettük idősebb tudományos nemzedék, amely el látta volna őket útbaigazításokkal s a szórványosan és rendszertelenül megjelenő szakbibliográfiáktól eltekintve mind a mai napig nem áll rendelkezésükre olyan megbízható és gonddal szerkesztett könyvjegyzék, amely tájékoztatná őket a magyar szellemi életről. — Még mi panaszkodtunk inkább, hogy a Felvidék, Erdély s a Délvidék magyar irodalmának figyelemmel kísérése milyen nehézségeket okoz és szinte elvártuk és elfogadtuk volna, hogy ők csinálják meg mi helyettünk még a magyar nemzeti bibliográfiát is. Ha hozzávesszük ehhez még azt a tényt, hogy nemzeti foglalkozásaink sorában a legtöbb kárt okozók között említhetjük a magyar értékek nem ismerését, nem szívesen

való elismerését az azokról való könnyen megfélemezése a folytonosság hiányát szellemi életünkben, a széttagolt-ságot, úgy kétségkívülivé válik a közösségi szellem folytonosságának szolgálatát jelentő fontos eszköznek, helyesebben eszközök összességének: a nemzeti bibliográfiának ránk nézve különösen nagy fontossága.

Teljes mértékben tudatában vagyunk annak, hogy az a pesszimista magatartás, amely a következőkben javasolandó átfogó program megvalósításával szemben esetleg nagy, akadályozó erővel fog megnyilatkozni, az eddigi tapasztalatok alapján jogosultnak fog feltűnni sokak előtt. Ezek az aggodalmak részben a bibliográfia általános helyzetének következményei s nálunk a felhalmozódott mulasztások még súlyosbítják azokat. Az elmélet pld., amely inkább csak a technikai megoldások elmélete, elhanyagolja azokat a szempontokat, amelyek a bibliográfiai tevékenység lényegének szem előtt tartásával a léptenyomon felmerülő nehézségek társadalmi okainak tisztázására kiválóan alkalmasak volnának. Állandóan halljuk azt a panaszt, hogy egymást követik azok a vállalkozások, amelyek pár évig élnek csupán s azután megszűnnek, bár kétségtelen érdek fűződne folytatásukhoz; rendeltetésük volt és használhatók is voltak. Tapasztaljuk másfelől, hogy nagyon sok a feleslegesnek minősíthető, szívszívó életű vállalkozás, amelyek komoly szükséglet nélkül ötletszerűen keletkeztek, tisztán abból az okból, mert valaki pénzforrást tudott felkutatni azok megvalósításához. A nemzetközi programokat gyakran jellemzi a való szükségletekre nem tekintő, túlméretezett szervezkedés, amely súlyos kiadásokat jelent és megállapítható minden túlzás nélkül, hogy hasznuk egyáltalában nem áll arányban a reájuk fordított munkával és költséggel.

Ez a többé-kevésbé minden országban megtalálható „rendezetlenség“ azt a hiedelmet ébreszti fel és táplálja, hogy a bibliográfia s a vele összefüggő kérdések nem lehetnek annyira elsőrendű fontosságúak, mert hiszen abban az esetben már valami egységesebb megoldási mód bizonyára kialakult volna, éspedig valószínűleg az állam vezetése és irányítása mellett.

Valamely nemzetben belül azonban a bibliográfiai tevékenységek megszervezése, magának a bibliográfiai funk-

ciónak fontossága vitán felül áll s ezen meggyőződéséből kifolyólag akkor, amikor a magyar nemzeti bibliográfia ügyét újból felvetjük, nem valamelyes szerény programadás a feladatunk, keresve azt, ami azonnal megvalósítható, hanem inkább hogy az egész problématerületet áttekintve nemzetközi viszonylatban is magasértékű, a magyar irodalom és a magyar kultúra színvonalának megfelelő mű létrehozására törekedjünk.

Szükségképen előadásunk nem követheti az elméleti megalapozást a végső gyökerekig. Hiszen a teljes Program voltaképen az lett volna, hogy vizsgáljuk a bibliográfiai funkció kialakulását a történelem folyamán, főképen az egyes nemzeti közösségekben. Nyomon kellene követni, hogy az értékelés, felmutatás és közlés funkciója, mint a szellem életének fontos mozzanata, hogyan vált egy ma még fel nem ismert vagy nem eléggé méltányolt társadalmi normává, amely hatott anélkül is, hogy azt tudatosítottuk volna. A hivatás, amely ellátta voltaképen a közt terhelő ezen munkákat, hogyan vált foglalkozássá s munkaeszköze miképen vált öncéllá. Keresni kellett volna azt is, hogy melyek a legjobb megoldási módok ennek a célnak elérésére, milyenek kell lenni például a nemzeti bibliográfiának, hogy legmélyebb rendeltetésének megfelelően, — kiknek teendő az lényegéből folyólag feladatává és milyen eszközöktől függ elsősorban — a szervezés kérdését is ideértve — annak hatályossága. Nem volna mellőzhető annak vizsgálata sem, hogy a bibliográfiának mi a haszna, mi a hatása a közösség egyetemét és annak egyes rétegeit vagy köreit illetőleg ma és mi lehet tökéletesebb megszervezése esetén a jövőben. Mindezen kérdések közül csak néhányra vethetünk világosságot, azí is futólag, — hogy a konkrét programig eljuthassunk,

Olyan feldolgozás, amely az említett szempontok érvényesítésével azt vizsgálná, hogy az egyes országokban miként alakul ki a bibliográfiai szolgálat mai rendszere, mit végez az állam és mit enged át a társadalomnak, stb. s. b., hogy mindez véletlenül alakult-e így vagy tervszerűen, nincsen. Mégis megvan a lehetősége az általunk tervbevett kultúrpolitikai célkitűzésű, mondhatnánk normatív szemléletnek, mert hiszen nagyon sok részprobléma megvilágítást nyert már eddig is. Az elmélet ugyan ezideig in-

kább a könyvjegyzékek készítésének, fajtáinak problémáival foglalkozott vagy azokat sorolta fel. Művelői bizalmatlanok voltak azokkal a törekvésekkel szemben, amelyek tágabb tudományos programot akartak a bibliográfia elméletének alapjául, mert ő szerintük ezek a túlságosan elvont teóriák szükségtelenül vonják el a figyelmet arról, amit ők elsősorban lényegesnek tartanak. Így azon kérdések, amelyek bennünket leginkább érdekelnek, ott mellékes, szolgáló-szerepben jelennek meg inkább; fáradtságos és körülményes módszer volna azok kritikai ismertetését megpróbálni kielemezni azokat a ható tényezőket, amelyeket fel akarunk mutatni.

A bibliográfiai munkálatok összessége, azok céltudatos irányítása és megszervezése valamely nemzetben belül, amelynek középpontjában természetesen a nemzeti bibliográfia áll, elsőrendű fontosságú — amint már kiemeltük — a nemzeti szellem folytonosságának, gazdagításának, fejlesztésének szempontjából. Igaz, hogy eszköz, azonban eszközöknek oly nagyfontosságú összessége, amely értékében már a magasabb értékű szellemi funkció és munka színvonaláig juthat. Mi meg akarjuk ismerni ezt az eszközt nagy vonásokban, hogy legjobban, legnagyobb hatályossággal használhassuk a nekünk parancsoló legfőbb norma szolgálatában. Kialakult valami, ami használható, — tehát használni is akarom, mégpedig a legmagasabb cél elérésére a lehető legjobban. Van nemzeti bibliográfia, mint eszköz? Legyen tehát nemzeti bibliográfia, sőt legyen a nemzeti célokat maradéktalanul szolgáló nemzeti bibliográfia.

II. Az irodalom és a tudomány nemzeti jelentőségére, értékére, funkciójára felesleges szót vesztegetnünk. A könyv vagy nyomtatás, amelyben ezek az alkotások megjelennek, az író számára azt a formát képviseli, amely lehetővé teszi, hogy a közönség előtt magát és eredményeit megmutassa, hogy a közönség előtt megjelenjen, a könyvkereskedő számára árú, amelyet igyekszik minél nagyobb mennyiségben terjeszteni, a könyvtárnok számára valami, amit meg kell szerezni gyűjteménye számára, a könyvkötő részére fűzött lapok összessége, amit időálló kötéssel kell felruházni s végül a bibliográfus számára —

most ezt a mozzanatot emeljük ki először — valami, aminek címe van, amit ő le akar jegyezni, hogy a maga jegyzékében, amelyet a gyűjtés és teljességre törekvés daimonjától úzve állít össze, közölni tudja mindazokkal, akiket érdekel.

A könyv alkalmas tehát, hogy a szellem folytonosságát szolgálja. De még alkalmasabbá teszi erre a cím, amely a laikus előtt ma már úgy tűnik fel, mint a könyv elengedhetetlen tartozéka, amely azonban hosszú fejlődés után jutott el mai önállóságára és vált a könyvnek könnyen megkülönböztethető, látható részévé, talán éppen az említett funkcióra való alkalmassága miatt. Ma már a könyvcím önálló életet él, kialakult szerepe nagy fontosságú: szimbóluma a könyv tartalmának. Nem is vagyunk tudatában, hogy a címetek mint talányokat fejtjük meg minden egyes alkalommal és megértésének, megfejtésének és méltánylásának előfeltétele az azonos szellemi közösségben való élés. A legáltalánosabb ilyen előfeltétel a nyelv megértése, amelyen a könyv írva van, a nyelvtudás. Nyilvánvaló, hogy egy olyan könyvcím, amely általában nem ismert nyelven fekszik előttem, nem jelent semmit. A tudományos munkák könyveinek címe természetesen mindig többet mond a szakember, mint a laikus számára. — Beszélhetünk tehát jó címről, amely pontosan felvilágosít a könyv tartalmáról, nem vezet félre, nem hagy kétséget az iránt, hogy mit fogunk a könyvben találni, hatásos címről, amely felkelti az érdeklődést, szerencsés címről, amely maga is már sikert biztosít, szép címről, ami kielégíti esztétikai igényünket. — Ezek a különböző mozzanatok mindmind szolgálják azt a célt, a maguk módján, hogy a közönség a könyvet kezébe vegye. Ez alapon a bibliográfiai tevékenységnek pedig az az egyik legjellemzőbb vonása, hogy a címeknek mint szimbólumoknak jegyzéke alapján elvezeti a közönséget a könyvhöz, az őt érdeklő könyvhöz, amelyet kereskedőnél vagy könyvtárakban megtalálhat.

Ezek a címek alkalmasak a szellemi élet fel-felélénkítésére, de másfelől mert a mai társadalomban elképzelhetetlen nagy tömegben tűnnek fel és rohannak el szüntelenül szemünk előtt, hirdetésekben, könyvkirakatokban, bibliográfiákban, amelyek mind különböző módozatai a könyvcím prezentálásának, — felmerül megszervezésük

feladata. Tömegességük következtében még egy szakon belül is, még egy nemzet irodalmán belül is lehetetlen áttekinteni őket, hacsak a könyvformában megjelenő szellemi termékekre gondolunk is s figyelmen kívül hagyjuk a folyóiratok és időszaki lapok gazdag anyagát. A cím tömegessége is jelent persze bizonyos előnyt a „tömeguralom“ korszakában, de magával vonja azt a „tömegszervezési“ feladatot is, hogy a tömegbe merülő könyvindividuumokat is közösségekké szervezzük. Így lesznek azok igazán megtalálhatókká, ami azt jelenti, hogy a felelőtlen anonymitásból a felelős megítéltetés világosságába kerülnek s ilyen módon szolgáljuk a modern tudásnak azt a jellemző vonását, hogy az adatok halmazának megtanulásánál többre becsüli azt az ügyességet, amely elvezet a forráshoz, ahonnan meríthet.

A bibliográfus a maga munkásságának eredményével felhívja a figyelmet arra, hogy valami megjelent, megjelent mint árú a könyvpiacra, megjelent egy nemzet szellemi életében valami, valamelyes értékkel, vagy jelentőséggel bíró alkotás. A bibliográfus hirdeti, hogy új könyvek jelentek meg, felhívja rájuk a figyelmet, meghirdeti újra, mert az értékes s megőrzi jegyzékében, megtalálhatóan az örökkévalóság számára. — A könyvtárnok könyveket gyűjt s az első érzése, ami egy könyvvel szemben felmerül, mindig az, hogy azt megszerezze könyvtára számára és az már csak másodlagos kérdés marad, hogy arról katalógus, vagy pláne nyomtatott katalógus készüljön. A könyvtárnok számára a könyv valami, ami „könyvtárba való.“ A köteles-példányokat ellenőrző könyvtárnok, ha egy kirakatban megpillant egy be nem szolgáltatott művet, abban könyvtár-szőkevényt lát és gondoskodik annak in effigie, azaz egy példány formájában való letartóztatásáról és beszolgáltatásáról. A cím csak ebből a célból fontos neki. — A bibliográfusnak nem kell a könyv, címe kell s csak másodsorban, rövid időre, a könyv „tartalma“ és pedig azért, hogy azt gyűjteményében, azaz jegyzékében azonnal, vagy a rendszer megfelelő helyén és pedig lehetőleg nyomtatásban közölje. Jellemző az is, hogy számára cím mindig mint egy készitendő jegyzék tagja szerepel és a jegyzékkészítés fontosabb számára, mint maga a gyűjtés szenvedélye, amelyet annyiszor ki-

emeltek vele kapcsolatban. A jegyzék, még pedig a minél teljesebb jegyzék van az ő számára előtérben, a kollektívum, nem pedig az egyes könyv és egy másik kollektívum, az a közönség, amelyet különböző formában szolgálni akar, bár ez sokkal kevésbé él tudatában.

A bibliográfiai munkásságot a maga ügyének tekinti a modern társadalomban az a közösség, amelynek mental imagery-je központjában a könyv áll. Ezek azok, akiknek a könyvjegyzék elsősorban készül, — ma még majdnem kizárólag, de már jelentkezik az a probléma, amit a bibliográfia népszerűsítése kifejezéssel jelölnek. A bibliográfiai munkásság eredményét felhasználja tehát a tudós, a könyvtárnok és a könyvkereskedő egyaránt, — de maguk csak annyiban fejtenek ki ilyet, amennyiben bibliográfusok s az általuk készített bibliográfiák, legkülönlegesebb céljaiknak megfelelőleg módosulnak anélkül, hogy ez a lényegesen változtatna és az egyik cél gondozása nagyon gyakran, ha csak járulékosan is, szolgálja a többiekét is.

Azok a motívumok és célok pedig, amelyek a bibliográfust munkára serkentik, olyan mértékben fonódnak össze, hogy elválasztásuk itt is, mint minden emberi cselekvésnél, nagyon nehéz. Vegyük egyszerűbb például a sportok közül az evezést. Van, aki azért evez, mert szeret evezni, másik, mert orvosa véleménye szerint az jót tesz egészségének, van, aki a szép táj, vagy kellemes társaság kedvéért, ismét más, aki azért, hogy egy kellemetlen társaság elől a városból a szabadba meneküljön, de mindezek a szempontok összefolynak úgy, hogy végeredményben bármelyik szempont is volt a döntő, amely őket vízre vitte, valamennyien eveznek, azaz ugyanazt a mozgást végzik s a különbség a jelenségeken túl nem haladó szemlélő számára csak az, hogy van aki tud s van aki nem tud evezni, van aki kitartó, van aki kifárad. — De mégsem árt tudnunk, hogy a bibliográfiai munkálkodás milyen szellemi attitűdök eredménye, milyen lelki tulajdonságok készítenek vagy képesítenek valakit erre a tevékenységre. A szellemi meghatározó tényezők között ott van az érdekesre és értékesre való figyelem felhívásának örök emberi ösztöne; az értékes alkotások, az emberi szellem életességének, emlékjeleinek és bizonyosságainak megőrzése; az a törekvés, hogy egymáshoz segítsük azt,

ami egymáshoz tartozik, ami egymáshoz eljutottságában találja meg értelmét, — könyveket a jegyzékben a hozzá hasonló tartalmú könyvekhez, a szerző munkáit egymás mellé, könyvet az őt megbecsülni tudó olvasóhoz, könyvet mint árút a vevőhöz; a szimbólumok alkalmazása, hogy a tárgy vagy tartalom nehézkessége felett győzedelmeskedhessünk; a folytonosság szolgálata térben és időben: a meglevő ilyen törekvések harmóniába szervezése, hogy azok egymást támogassák és egymás hatását kölcsönösen elősegítsék — mindez együtt a szellem szolgálata a magát értéknek tudó közösség körében. Persze szerepet játszik az is, s legfeljebb erre történt eddig utalás, hogy a bibliográfus gyűjtőszendvélyének rabja, az újság ingere hajtja, hiúságát elégíti ki akkor, amikor értékes emberi alkotásokkal foglalkozva, bizonyos fény esik reá is, mintha alkotó volna. S végül döntő fontosságú, hogy van egy kialakult foglalkozás, technika, amelyet meg lehet tanulni, amivel pénzt lehet keresni. Mindennek ismerete fontos a tökéletes szervezés szempontjából is. Kevés az, ami a legnemesebb tényezők közül láthatólag érvényesül, de ennek a „kevés“-nek rejtőző jelenléte élő és ható intézménnyé varázsolja a nélküle rideg szervezetet. Számítok a lélek nemesebb erőire, de alkalmaznom kell a többiek nyers energiáját is. S tudnom kell továbbá, hogy pontosság és kitartás azok a jellembeli tulajdonságok, amelyek itt elsőrangú fontosságúak, szóval az exekutív munkára való alkalmatosság, amelyhez némi diszpozitív energia szükséges még. Az alkotó munkának kevés tere van, a bibliográfus tiszteli a szimbólumokat s azokat nem törí szét egy új alkotás céljából. Bocsássuk előre, hogy az ilyen, inkább jellembeli kvalitásokat igényelő munka, hogyha a feladatnak nagy terjedelme is indokolja azt, szükségképen maga után vonja a „szervezet“ megteremtésének szükségességét.

A bibliográfiai működés eredménye a könyvjegyzék, az, amit voltaképen bibliográfiának szokás nevezni, A bibliográfia valamilyen szempont szerint összetartozó könyvcímeknek rendezett jegyzéke, amelynek lényeges vonása, hogy legtöbbször nyomtatásban jelenik meg s a gyűjtési szempont által meghatározott területen lehető teljességre törekszik. Ha azt mondom egyszerűen, hogy könyvjegy-

zék, akkor a jegyzék szó már magában foglalja azt, hogy az címeket tartalmaz és rendezve van. Az elmélet mind- eddig voltaképen a könyvjegyzékek elmélete volt, amely nagyobb figyelmet fordított a címekre, mint a tartalomra, — elutasítva az ú. n. „gondolat-bibliográfia“ programját magától.

Szokás összehasonlítani a bibliográfiát a könyvtári katalógussal. A könyvtári katalógus tudvalevőleg valamely könyvtár állományában található könyvek címeinek rendezett jegyzéke, ami szükségképen kizárja azt a törekvést, hogy valamely katalógusban egy tudományterület teljes címjegyzékét törekedve adni, feltüntessen olyan könyveket, amelyek ott nem találhatók. Viszont a teljes gond- dal és megfelelő anyagi erők birtokában gyűjtött szak- könyvtár katalógusa, ha azonos rendszer és azonos cé- dulázási technika alapján készült, esetleg betűről-betűre azonos lesz az illető kérdés szakbibliográfiájával, külön- séget csak a könyvtárnok, illetőleg bibliográfus értékszem- pontjainak rendje fog okozni. Valamely nemzeti könyvtár köteles-példány alapján készült nyomtatott katalógusa vi- szont azonos a nemzeti bibliográfiával magával s valóban mint ilyen is szokott szerepelni. A könyvtári katalógus te- hát voltaképen egyik válfaja vagy alfaja a bibliográfiának s az összehasonlítást nem a katalógus és a bibliográfia között, hanem a könyvtár és a bibliográfia között keli megtenni. A könyvtár könyvek gyűjteménye, a bibliográ- fia címek jegyzéke, címtár, hogy csak ezt a lényegesebb különbséget emeljem ki, amelyből nagyon sok minden fo- lyik. Könyvtár, címtár, múzeumok, képtárak, mind-mind az értékmegőrzés funkcióját is gyakorolják, mert amilyen mértékben egyéni az alkotás, ép olyan mértékben a közös- ség kötelessége annak megőrzése a jövő számára. Nyil- vánvaló tehát, hogy a könyvtárak számára nem a biblio- gráfia az elsődleges cél s a könyvtárak igazgatói felada- tukat a rájuk bízott gyűjtemények gondozásában fogják látni s csak másodsorban gondolhatnak bibliográfiai tö- rekvések támogatására.

Ezekre a közismert dolgokra azért mutattam rá, hogy a felelősség kérdését ebben az irányban tisztázzam. A könyvkereskedő vagy a könyvkereskedők egyesületei, mi- dőn bibliográfust alkalmaznak, vagy amidőn könyvjegyzé-

ket adnak ki, elsősorban azon szempontot követik, hogy a könyvet mint árut minél szélesebb vásárlóközönség kezéhez juttassák el. Arra törekednek, hogy az általuk kiadott bibliográfiák minél gyorsabban s időszakonként megbízható pontossággal jelenjenek meg. Hirdetni kell minél hatályosabban és eredményesebben: íme ma vagy a múlt héten ez a könyv megjelent, kapható, vásároljátok. A nagyobb időszakokat feldolgozó könyvjegyzékek is a kereskedelemben kapható könyvek jegyzékei szükségképen, vagy olyanokéi, amelyeket lehetett könyvkereskedői forgalomban kapni. Könyvkereskedői bibliográfia, amely a nem vásárolható könyvek címeit tartalmazná, túlhaladna azon a célon, amelyért van. Íme, nem az egész bibliográfiai cél az, amelyet ki akar elégiteni. Ez azonban nem jelenti, hogy ne vállalhatná azt is a maga teljességében akkor, ha valamely országon belül a legerősebb bibliográfiai szervezetet képviseli. — A másik, minden mást megelőző nagy cél szempontjából a könyv nem árú, hanem szellemi termék, mégpedig valamely közösség számára legalább minimális értékkel bíró szellemi megnyilatkozás. Amíg a könyvkereskedői szempontú bibliográfiánál az alsó értékhatár az, hogy a könyvnek valamilyen minimális ára legyen, addig az utóbbinál, hogy minimális szellemi értéke legyen. Az előbbi egy árú hirdetése, az utóbbi értékfelmutatás. Ennek az értékhatárnak a megállapítása lefelé nagy nehézségeket okoz a nemzeti és a szakbibliográfiákban — s nincs két ország, amely ebben a kérdésben egyöntetűen járna el. A nemzeti bibliográfiában annyira az érték, a formát öltött közösségi szellem meghirdetése és itt-voltának megörökítése áll az előtérben, hogy azokban szükségképen helyet kell találniok azon könyvek címeinek is, ez alkalommal az összefoglaló nagy nemzeti bibliográfiákra gondoljunk, amelyek nemcsak, hogy nem kaphatók könyvárusi forgalomban, hanem teljes mértékben elvesztek, egy példányuk sem kerithető elő. Még a meg nem írt könyvek címeinek is van jelentősége, ha például egy rendkívül nagy íróról vagy államférfiúról van szó, de ezek feljegyzésének helye az irodalomtörténet, amely hivatva van olyan terveknek és törekvéseknek feljegyzésére is, amelyek nem váltak valósággá.

A nemzeti bibliográfia oly általános tartalmú könyv-

jegyzék, amely valamely nemzet legalább minimális értékkel bíró, könyv (nyomtatvány) formában megjelent szellemi termékeit, tágabb programjában a nemzetről szóló, arravonatkozó adalékokat tartalmazó könyveket, teljességre törekedve dolgozza fel. A nemzeti jelző azt jelenti, hogy nem a könyvtermelést nyújtja, hanem a szellemi élet emlékeit, ha még olyan mulandók is, hirdeti meg és örökíti meg. Magyar könyvtermelésről beszélhetünk, de nehéz volna ilyen kifejezést használni: magyar nemzeti könyvtermelés. A nemzeti szó maga mást-mást jelent aszerint, hogy a nemzet több államban él, vagy rajta kívül más nép is van az általa alkotott államban. A kulturális célkitűzések különbözősége s az állam struktúrája is éreztetni fogja a maga hatását: más elbírálás alá eshetik a nemzeti bibliográfia egy liberális államban, amely esetleg az egész kérdés-complexus megoldását a társadalomra bizza, mint a közösségi szempontokat inkább előtérbe helyező államban, amely a nemzeti bibliográfiát — ha annak nagy jelentőségét felismerte — esetleg kritikai bibliográfia formájában állítja majd céljainak szolgálatába. Hangsúlyozandó, hogy azok közül a közösségek közül, amelyek a bibliográfiai tevékenység élő legtagabb keretének tekinthetők, a nemzeti közösség a legáltalánosabb összefüggő, életteljes szellemi közösség, melyre tekintettel kell lennünk s a nemzetközi bibliográfia kimérikus terveiből csak annyi valósulhat meg, amennyit az egyes nemzeti közösségek előbb elvégzett munkálatai és alkotásai lehetségessé tesznek számára.

A nemzeti bibliográfiának anyaga tehát a nemzeti szellem minden irodalmi alkotása, az állam határain belül és azokon kívül egyaránt. Helyet foglalhatnak benne — amint említettük — az állami szempont előtérbe helyezésével az államot alkotó nemzeten kívül az állam területén élő más népek irodalmi alkotásai is, valamint a nemzeti szellem külképviselőiként fiainak idegen nyelven megjelent munkái s végül azok a könyvek, amelyekben valamely állam vagy nemzet más kultúra prizmáján keresztül jelenik meg. Természetes, hogy míg az előzőknél lehető teljességre kell a nemzeti bibliográfiának törekedni, ez egyik legjellemzőbb vonása, addig az utóbbi kategóriáknál a válogatás különböző mértéke indokolt.

Abból a tényből folyólag, hogy a nemzeti bibliográfia a maga egészében a kultúrhódító szerepét is betölti, reprezentálja legalább is valamely nemzet szellemi termelését, — a kiállításnak olyannak kell lenni, amely erre a reprezentáló szerepre is alkalmassá teszi. A kötet alakú bibliográfiát ezidőszert még feltétlenül előnyben kell részesítenünk a cédula alakban megjelenővel szemben, nemcsak a nyomtatásban, hanem a könyv vagy füzet alakban való megjelenést is a bibliográfia „jegyzék“ jellegéből folyó követelménynek tartva. Ez azonban egyáltalában nem zárja ki a címnyomásnak cédula alakban való felhasználását is, — hogy az ebből az eljárás módból folyó előnyöket is biztosítsuk.

A már érintett kérdések egyike, hogy mi legyen az az alsó értékhatár, amelyen felül a nemzeti bibliográfiába valamely nyomtatvány felveendő. Az általánosság és a teljesség elveiből következik (a teljességre törekvést kiemelni voltaképpen felesleges, hiszen ez a bibliográfia fogalmában benne rejlik), hogy voltaképen fel kell ölelnie mindazt, ami a nemzeti nyelven, vagy az államon belül megjelent azzal a korlátozással, hogy valamilyen minimális jelentősége van vagy lehet a közre nézve. A magánnyomtatványok tehát a maguk egészében kizárandóknak látszanak. Nehéz azonban annak megítélése, hogy mi fog értékkel bírni esetleg a jövő számára. A Bibliothèque Nationale nem gyűjtötte a nagyobb áruházak árjegyzékeit és amidőn egy kutató a háború előtti ártörténeti munkájához adatokat keresve azokat használni akarta és nem találta, kifogásolta a jegyzékeknek szerinte indokolatlan kiselejtését. Alapul szolgálhat, igaz, hogy ezzel a kérdést csak megkerültük, ott, ahol a nemzeti könyvtár adja ki a bibliográfiát, az a válogatás, amelyet ő az anyaggal szemben már véghezvitt, azzal a kiegészítéssel, hogy a bibliográfiába való felvételnél esetleg még további szelekció érvényesülhet. Hivatalos kiadványoknak, tudományos társulatok és egyesületek kiadványainak, különlenyomatoknak feltétlenül hely adandó. A folyóiratok és napilapok bibliográfiája külön oldandó meg.

S legyünk tekintettel egy teljesen elhanyagolt tényre, arra, hogy mindenki érzése szerint van valami sajátos kötelezettség egyfelől az alkotókkal, szerzőkkel, tudósokkal

szemben, másfelől magával a kultúrát felvevő közösséggel szemben is. Ez a kötelesség azonban nem azonos azal az indokolással, amely rámutat arra, hogy milyen hasznot hajt könyvkereskedőnek, könyvtárnoknak, tudós-
nak, kultúrpolitikusnak a nemzeti bibliográfia. A hasznosság szempontja nem váltana ki ilyen fokú és ilyen természetű és ilyen színezetű kötelességérzetet. A kötelezettség nem is magával az alkotóval szemben van, hanem az alkotással: az érték maga követeli ezt a magatartásmódot, az abból folyó tevékenységekkel együtt. Ha valaki ezt túlzásnak tekinti, úgy vessük fel azt a kérdést, hogy egyes műveket önkényesen ki szabad-e rekeszteni például a nemzeti bibliográfiából? Nem teljes joggal kívánhatja-e az egyes szerző, hogy műve és neve ott szerepeljen a nemzeti bibliográfiában? S ha igen, ez a joga nem az „alkotás” tényéből folyik-e elsősorban? A nemzeti bibliográfia ebből az okból is törekszik az általánosságra, ez képezi „demokratikus” jellegét és csak magára a formára van tekintettel, arra, hogy valami könyv, nyomtatvány legyen. Ezért a kritikai bibliográfia már nem helyénvaló a nemzeti bibliográfiában, a kritika már alkotás s így e szempont érvényesítése már vétség a műfaj-tisztaság követelménye ellen. Az, akiben él a tisztelet valamely nemzet nyelvén megjelent irodalmi művek iránt, a nyomtatott szó iránt, mint amelyek az alkotó szellem emlékjelei és bizonyosságai, az hajlandó lesz a legkisebben is a jelentékeny vagy legalább jelentőst felfedezni, meglátni és azt közös, egyenlősítő szempontokat érvényesítő jegyzékben megörökíteni.

Van előnye a könyvkiadói bibliográfiák gyorsaságra való törekvésének, a reklám céljaira szolgáló közlésnek, a termelés terjedelmének megfelelő gyakoriságának s fontossága van a nemzeti bibliográfiák teljességre való törekvésének is. E különböző célkitűzésű bibliográfiák szolgáltatáit megfelelő szervezés révén hasznosítani lehet és kell a teljes bibliográfiai cél elérésére.

Könyvkereskedői bibliográfiák ép úgy, mint azok, amelyeket nemzetieknek nevezünk, használják egyaránt az alfabetikus és szakonkinti közlési módot, különböző terjedelemben véve fel a cím részeit. E kérdések részletes tárgyalását mellőzve csak azt emeljük ki, hogy a mon-

dottakból folyólag a nemzeti bibliográfiának legmegfelelőbb közlési formája a szakonként való feldolgozás. A nemzeti közösségek, a nemzeti szellem tagolt egészének szolgálata az, ami előttünk célként lebeg, hacsak szerény eszköz-jelleggel is és az egyes művet csak akkor örökíttem meg valójában, mint alkotást, ha azt a megfelelő helyen tüntettem fel. Így tudok használni más szempontokat mellőzve pld. a kultúrpolitikusnak is, aki számára tanulságos volna, ha látná ilyen szakbibliográfiákban az utolsó tíz év könyvtermelését a különböző nemzeteknél, egymasmellé helyezve azokat. Aki bibliográfiákat olvasni tud, az néha megdöbbenve tapasztalja, hogy némely nemzet szellemi élete milyen organikusan egységes, egyes tudományszakokon belül a könyvcímek szinte kiegészítik egymást, egymásba fonódnak az általuk jelzett problémák, míg vannak olyan nemzeti bibliográfiák, ahol azokon a tudományterületeken is, amelyeknek művelése elsőrangú fontosságú, a címek összefüggéstelenül, véletlenül kerültek egymás mellé, — ha előfordulnak egyáltalában.

Arra a kérdésre, hogy ki adja ki ezeket a nemzeti bibliográfiákat, nem találunk egyöntetűséget a külföldi államok gyakorlatában. Az egyetlen pozitív eredmény, hogy a megoldás nem egységes. Van eset rá, hogy a nemzeti könyvtár, van, hogy a könyvkereskedők egyesülete vagy egyes könyvkiadó-vállalatok vállalják magukra ezt a feladatot. Vitás probléma az, hogy a köteles példány kötelezi-e az azt élvező könyvtárat a tudományos feldolgozáson és megőrzésen kívül bibliográfiai közzétételre is? Semmi esetre sem, mert hiszen a köteles-példány törvény magánálunk például olyan, hogy abból az úgynevezett primer nemzeti bibliográfia ellátásának kötelezettsége nem következhetik. S a megőrzés feladata sem azért terheli például az egyes könyvtárakat, mert köteles-példányt kapnak, hanem azért, mert azok értékek. Akkor is gonddal őrizné őket, ha nem köteles példányként jutna azokhoz hozzá. A köteles-példány révén beszolgáltatott anyag biztos alapja lehet a nemzeti bibliográfiának, azonban csak akkor folyik belőle a bibliográfiai szolgálat ellátására való kötelezettség, ha az arra jogosult könyvtár kifejezetten ilyen feladatkörű is.

A szellem szolgálata akkor volna azonban teljes,

hogy ha a nemzeti bibliográfia — gondolják egyesek — vállalná az olvasó védelmét a hitvány, értéktelen könyvvel, a ponyvával szemben s egyben felhívná figyelmét (a legjobb könyvek jegyzékének problémája) az igazi értékekre. Ez azonban már olyan feladat, ami az irodalmi kritika területére vezet át s bár feltétlenül gondozandó, azonban nem a nemzeti bibliográfia programjával kapcsolatban.

A bibliográfia kérdéseinek rendezése nem feltétlenül kíván közintézmény jellegű megoldást. Azonban, ha a társadalom hosszú időn keresztül elmulasztja az e téren elengedhetetlenül szükséges teendők elvégzését és a feladatok annyira elszaporodtak, mint nálunk, már csak ilyen megoldás jöhet számításba. Egyébként is sok körülmény szól amellett, hogy a nemzeti bibliográfiát vagy közintézmény vagy olyan tudományos intézet feladatává tegyük, amely egységes, központi irányítást biztosít és hatályos felügyeletet tesz lehetővé. Az intézményes megoldás mellett szól az is, hogy — amint láttuk — van valami, amit közkötelességnek minősítettünk úgy az alkotókkal, mint a nemzeti közösség alkotást élvező tagjaival szemben; fontos közérdek fűződik a kérdés becsületes megoldásához; — egyéni erő arra nem elégséges; — másfelől a szellem szabadságát nem kell féltenünk az esetleges állami beavatkozástól, mert hiszen a bibliográfus munkáját ez nagyon kevésbé érinti.

III. Feladataink legjobb megoldását a következő módon képzelhetjük el, hangsúlyozva azt, hogy ami itt következik: program, amelynek megvalósulása hosszabb idő kérdése és teljes felvázolása elsősorban azt a célt szolgálja, hogy feladatainkat a maguk összefüggésében áttekinthessük. Általános irányelvünk azonban az legyen, hogy ne fogadjuk el abból a meggondolásból kifolyólag, mely szerint minden bibliográfia bizonyos mértékben használható, értéknek azt, ami van, létezik, a csak-létezés tényéből kifolyólag, — hanem törekedjünk, ha azonnal keveset is, de a legjobbat nyújtani és ezt a magasabb igényt a jövőre nézve is a program egészét illetően fenntartani.

A meglevő továbbfejlesztéséből kiindulva támogatni kell a Könyvkereskedők Egyesületét a szigorú kritikát ér-

dernlő Corvina jobbátétele és fejlesztése érdekében. Nagyobb könyvkiadóknál és könyvkereskedőknél számíthatunk a megértésre, segítségére kell sietnünk azoknak, akik a könyvben nemcsak árút látnak s a „Werbepflicht“-en túl érzékkel bírnak a magasabb cél szolgálata iránt, megőrizve azokat a hagyományokat, amelyek a könyvkereskedő kulturális, nagyértékű funkciójára emlékeztetnek. Az első feladat, hogy a nyomdaipar érzéketlenségét kell valamilyen módon, de eredményt biztosítón megváltoztatni. A Könyvkereskedők Egyesülete a Corvina mellékleteként továbbra is kiadná tehát kéthetenként a Magyar Könyvészetet, még pedig a szerzők betűrendjében, a szerzőkre vonatkozó esetleg bővebb adatokkal, természetesen árral, a papírminőség megjelölésével, szóval mindazokkal az adatokkal együtt, amelyek a terjesztés szempontjából fontosak. Ki kell eszközölni egy olyan rendeletet, amely a nyomdákat kötelezze, hogy a könyvészet szerkesztőjét a könyv megjelenésével egyidejűleg értesítsék a nyomdaikban megjelent könyvekről, egy előírt blankettán közölve az összes megkívánt adatokat, amelyek lehetővé fogják tenni a jó könyvkereskedői bibliográfia összeállítását anélkül, hogy a könyvet elő kellene venni. Ez a bibliográfia tartalmazná azokat a hivatalos kiadványokat is, amelyek pénzért megvásárolhatók s így a nyomdák bejelentési kötelezettsége általánosan, úgy volna szabályozandó, hogy a Könyvészet szerkesztője inkább bővebb anyagban válogathasson, semmint, hogy a címvadászat szerepét kelljen újból vállalnia. Figyelmébe lehetne ajánlani a Könyvkereskedők Egyesületének a Magyar Könyvészet olyan módon való fejlesztését, hogy a kétheti jegyzékben az anyag megnövekedése esetén tárgyi címszavak alapján is tüntesse fel betűrendben a hirdetett könyveket. Évenként a Könyvészet adatai alapján az évközi mulasztások pótlásával betűrendes mutató készülne az egy évi anyaghoz, vagy esetleg az évkönyv feltámasztásával betűrendes bibliográfiáját is adhatná az év termelésének, esetleg kumulatív öt vagy tízevenként kiadná a könyvkereskedelemben kapható könyvek jegyzékét.

A bibliográfia népszerűsítése szempontjából figyelmébe kell ajánlani nagyobb könyvkiadóinknak, hogy lehetőleg normalizált formában készítsenek kiadványaikról

időről-időre jegyzékeket, amelyeknek szép mintáját látjuk az angol könyvkiadók kiadványainál. Fontos volna továbbá az is, hogy a bibliográfiai kultúra színvonalának emelése céljából a nagyobb könyvkiadók lektorai valamilyen meg egyezésre jutnának, hogy a könyvek végén megjelenő nem önálló bibliográfiák, esetleg a könyvben előforduló bibliográfiai adatok közlési módját valamilyen módon egységesítsék. Túlzott igényűnek azért sem tekinthető mindez, amit a könyvkiadóktól és kereskedőktől kívánunk, mert hiszen feladatuk több és más lesz, mint az eddigi könyvkereskedőé volt, aki pedig nagy részt vállalt a legutóbbi időkig a magyar bibliográfiai szolgálat ellátásából. Feladatuk lehet t. i. — reméljük már a közel jövőben — a Felvidék és Erdély magyarságának könyvvel való intenzívebb és jó ellátása, valamint esetleg az általuk írt könyvek kiadása is. De tovább megyek. Olyannak kell lenni bibliográfiai megszervezettségüknek, hogy vállalhassák Középeurópa keleti részének könyvvel való ellátását is.

A nemzeti bibliográfia havonként jelenne meg, rendszeres feldolgozásban, a címeket 25—30 bibliográfiai szakba osztva, a szakon belül betűrendben. Az alkalmazandó bibliográfiai rendszer kidolgozására, bibliográfusokból, könyvtárnokokból, szaktudósokból bizottság alakítandó. A könyvek közölnék a decimális szakbeosztás jegyeit is, amennyiben a felvétel az Országos Széchényi Könyvtár hozzájárulása alapján, cédulaanyagának felhasználásával készülné, ami egyéb okokon kívül már azért is indokolt, mert a köteles-példányt élvező könyvtárak közül csak a Nemzeti Múzeum Széchényi Könyvtára jöhet itt számításba s egy esetleg alakítandó intézet számára még egy további köteles-példány bevezetése kizártnak tekinthető. Annak a lehetősége volna még meg, hogy amennyiben önálló bibliográfiai intézet alakulna a nemzeti bibliográfia kiadására, akkor az ügyesség példányát kapná meg átmenetileg, aminek az az előnye is megvolna, hogy nem kellene a köteles-példány törvényt módosítani. Ha a Széchényi Könyvtár közreműködésével fog készülni a nemzeti bibliográfia, akkor ez az állománybavételhez fog igazodni megjelenésében, de természetesen kívánatos és törekedni kell arra, hogy az állománybavétel egyre inkább közelítse meg a megjelenést, ami feltételezi a köteles-példányra vonatkozó

törvény reformját, a beszolgáltatás módjának megváltoztatását, a nyomdákra kiróható bírság megszigorítását, továbbá azt, hogy ennek a megoldásnak esetén a Széchenyi Könyvtárnak bocsátassék rendelkezésére személyi és anyagi téren mindaz, amit szükségesnek tart a feladat vállalásához és megoldásához. Ez a könyvjegyzék a tiszta címlíráson túlmenően, anélkül azonban, hogy kritikai jellegűvé változnék, egyes műveknél a hiányzó, de hiányt is jelentő szűkebb alszak megjelölése vagy a címből nem érthető pontos tartalom kiemelése céljából pár soros ismertetést adna. Közölné teljességre törekedve a hivatalos kiadványokat ép úgy, mint a tudományos társaságok és egyesületek kiadványait is megfelelő válogatással, továbbá a legalább 25 példányban megjelent, arra érdemes különnyomatokat is. Evenkint egyszer az időszaki lapok jegyzékét is feltüntetné. Helyet adna továbbá azoknak a nyomtatásban meg sem jelent munkáknak is, amelyeket szerzőjük egy példányban a Széchenyi Könyvtárban, vagy valamely nagyobb közkönyvtárunkban letétbe helyezett, azt őrzésre az illető közkönyvtár elfogadta azzal, hogy azt olvasóinak rendelkezésére bocsáthatja.

Ez a magyar nemzeti bibliográfia tartalmazná a Magyarországon megjelent magyar munkákat és azokat az itt nyomott idegennyelvű munkákat, amelyek magyar kiadónál jelentek meg, továbbá a megszállt területek magyar irodalmát, amelynek feldolgozására különös gond volna fordítandó, de az anyag terjedelmének megfelelőleg esetleg csak két havonként vagy három havonként, utólag. A Magyarországról szóló külföldi irodalmat bizonyos válogatással csak évenként utólag közölné, ami természetszerűleg nem zárja ki azt, hogy a megfelelő formát megtalálva különös figyelmet érdemlő publikációkra fel ne hívja előbb a figyelmet az időközi bibliográfiákban, ép úgy mint a megszállt területek különösebb figyelmet érdemlő munkáinál is. E célból esetleg igénybe vehetné a Magyar Könyvészetet is. Ugyancsak évenként utólag tartalmazná ez a bibliográfia magyar szerzők és tudósok külföldön megjelent munkáinak címeit is.

Az utóbbi három csoportba tartozó művek felvétele természetesen nem csupán a Széchenyi Könyvtár állományba vett könyveiről készülne, hanem a címek más for-

rásból való megszerzése is szükséges. A nemzeti bibliográfiák kiaknázása az elsődleges forrás, de még egyes közkönyvtárainkat is kötelezni lehetne, az ilyen tartalmú könyvekről szóló cédulaanyagnak azonnali több példányban való beszolgáltatására.

Az évenként megjelenő kötet a decimális jelzés megtartásával már jobban tagolt bibliográfiai rendszer alapján közölné az év folyamán megjelent címeket, az évközbeli hiányok pótlásával, azonban a tartalmi kiegészítések elmaradnának. Ehhez a bibliográfiához egész rövid címeket tartalmazó index járulna, amely egyben az alfabetikus jegyzék szerepét is betöltené. Az öt vagy tízévenként megjelenő összefoglaló kötet már a szerzők betűrendjében készülné és ehhez külön betűsoros tárgyi címszó bibliográfia, a Deutsches Bücherverzeichniss mintájára.

Ilyen módon a könyvkereskedők kéthetenként megjelenő könyvészete adná a szerzők személyére vonatkozó, a terjesztés szempontjából fontos adatokat tartalmazó címjegyzékét a könyvkereskedői forgalomban kapható könyveknek, évi betűsoros mutatóval, amelyet kiegészítenének az időről-időre, öt-tízévenként kiadott kumulatív könyvkereskedői bibliográfiák. A nemzeti bibliográfia a decimális jelzés feltüntetésével is, havonként szakkatalógust adna; évenként részletesebb alszakozással, már a tartalmi ismertetés elhagyásával jelenne meg s öt vagy tízévenként készülné az összefoglaló nemzeti bibliográfia. Ezt tetőzné be mint legtovábbi program a nagy magyar nemzeti bibliográfia, amely alfabetikus, szerzők szerinti sorrendben tartalmazná az összes eddig megjelent magyar könyvek jegyzékét, unikumoknál és ritkaságoknál azoknak a könyvtáraknak és lelőhelyeknek megjelölésével, ahol ezek a könyvek találhatóak, egybefoglalva és kiegészítve azokat az adatokat, amelyeket Szabó Károly, Petrik, Kiszlingstein, Gulyás nagyértékű munkái tartalmaznak. Ennek a kiegészítő munkálatnak előfeltétele természetesen, hogy a magyar közkönyvtárak központi jegyzéke készüljön és elkészüljön, amely munkának elvégzése legalább a currens anyag gyűjtésére vonatkozólag a Magyar Bibliográfiai Központ feladata, de amelyet ki kellene egészíteni a régi anyag feldolgozásának kötelezettségével is.

Figyelmen kívül hagyjuk a kormányzati bibliográfia

és az egyes szakbibliográfiák kérdései, abból a megfontolásból kifolyólag is, hogy először az alapvető kérdést, az általános nemzeti bibliográfiát kell megoldani. A folyóiratok bibliográfiájának kérdése szintén külön megoldást igényel. Ennek évenként, utólag, olyan rendszerbe feldolgozva kellene megjelennie, mint amilyenben a nemzeti bibliográfia lát világot. A folyóirat könyvészet későbbi publikálása mellett az a tény is, hogy a bibliográfia azon funkciója, amely a gyors közlésben és meghirdetésben áll, már kielégítést nyer bizonyos mértékig azzal, hogy a folyóiratot előfizetői 300—400 példányban a megjelenés után közvetlenül megkapják. Egyébként is a különnyomatok módot nyújtanak arra, hogy a jelentékenyebb eredményeket tartalmazó tanulmányok a nemzeti bibliográfiában már évközben is megjelenjenek. A napilap-repertórium kérdése pedig oly módon volna megoldható, hogy a napilapok engedélyezése évenkénti szerzők szerinti, esetleg témák szerinti repertórium készítéshez volna, mint előfeltételhez kötve.

A feladatok sorából nem lehet elhagyni a bibliográfiának mint elméletnek művelését sem. Programmba iktandó tehát, hogy az egyetemen legalább egy féléven keresztül kötelező tantárgyként szerepeljen — s további feladat volna a normalizálási törekvések figyelemmel kísérése, a bibliográfia popularizálása, stb.

Mindezeknek a kérdéseknek jól ellátása természetesen nemcsak attól függ, hogy a szükséges anyagi fedezet meglegyen és legyenek képzett munkaerők, hanem attól is, hogy megfelelő szervezés biztosítsa azoknak legjobb felhasználását.

A legjobb megoldás sajátos körülményeinket tekintetbe véve az volna, ha a kultuszminisztérium hatáskörében alakulna egy Országos Bibliográfiai Tanács, amelynek feladata az irányítás, a felülvizsgálat, ellenőrzés és legfőbb szervezés lenne, a magyar nemzeti bibliográfiai tevékenység egész területén. Hogy csak egyet említsek mindjárt sürgős feladatai közül: hasson oda, hogy felesleges bibliográfiákra ne legyenek közpénzek, de annál inkább legyenek azokra, amelyek nélkülözhetetlenek.

A nemzeti bibliográfia ügyét az Országos Széchenyi Könyvtár volna hívatott a mai körülmények között ma-

gáévá tenni, természetesen akkor, ha ezt a terhes és felelősségteljes feladatot vállalja. A legjobb szervezés csak részvételével képzelhető el és semmiképpen sem oldható meg nélküle. Ebben az esetben a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára, mint a szellemi élet organizátora is, fontos új szerepkörhöz jutna, ami lényegesen bővítené és módosítaná jelentőségét. Az ott bibliográfiai munkát végező szak-erők alkothatnák azután a törzsét annak a kialakuló vagy megalapítandó Magyar Bibliográfiai intézetnek, amelynek terve már a múltban is többször felmerült s mely egyesítve magában a magyar bibliográfia különböző területeit gondozó intézeteket, az azokban működő kiváló szak-erőket, vállalná annak a szétágazó sok feladatnak gondozását, amelyet nagyon vázlatosan és hiányosan ismertettem. Ez az intézet ültetné át valóságba a bibliográfiai tanács reformgondolatait s fokozatosan kiépíthető volna egy nemzeti dokumentációs centrummá, amely a megfelelő reális Programm birtokában nagy hasznára lenne az egész magyar tudományos életnek épúgy, mint a közigazgatásnak és közgazdaságnak is s elláthatná a nemzetközi dokumentációs hálózatban a Magyarországra vonatkozó adat-szolgáltatás feladatát.

Tisztázni kell tehát, hogy mi az, amit ebből a programúiból meg akarunk valósítani. Számba kell venni a rendelkezésre álló személyi erőket, számítást kell végezni az anyagi feltételeket illetőleg; óvakodni az élet, a társadalom spontán rendező-erői hatásának túlbecsülésétől ép úgy, mint a túlszervezéstől és attól, hogy a legjobbat azonnal alkotni nem tudás miatt hozzá se kezdjünk a munkához, vagy a kisigényűség vétkébe zuhanjunk. Ezekre a kérdésekre vonatkozólag a könyvtárosok egyesülete bizonyára nem eredmény nélkül fordulhatna felterjesztéssel a kultuskormányzathoz. S ha valaki azt mondaná, hogy a vázolt feladat túlon túl nehéz, úgy azt keli rá válaszolnunk, hogy csak a mulasztás sok. Másfelől utalnunk kell arra, hogy ha más nemzetek meg tudták oldani és pedig jól a bibliográfiai szolgálat ügyét, minálunk is meglesz ennek a lehetősége, hogyha a kitűzött feladat fontosságát felismerve, azt komolyan megvalósítani akarjuk.

Trócsányi György dr.

Irodalom.

Calot, Frantz; Thomas, Georges: Guide pratique de bibliographie suivi d'un memento analytique des principales bibliothèques publiques de Paris. Paris: Delagrave 1936. 320 l.

Elekes Dezső: Szellemi élet. M. Stat. Szle 1938. Május. 204—210 l.

Elekes Dezső: Budapest irodalmi termelése. (Klenyomat a Városi Szle 18. évf.-ból). Bpest: Szkvf. háziny. 1932. 22 l.

Godet, M.: Documentation, bibliothèques et bibliographie Essai de définition de leurs caractères et de leurs rapports. (Federation International, de Documentation. 1. I. D. Communicationes. Vol. V. Fase. 1.) La Haye-Puimerend: J. Muusses 1938. 15—18 l.

Grundtvig, V.: Gedanken über Bibliographie. (Centrnlblatt f. Bibliothekswesen. 20. Jg. 9-10. H.) 1903. 405-444 l.

Gulyás Pál: Magyar tudományos könyvészet terve. M. Könyvszemle 1912. évf. 4. f. 289-301 l.

Kőhalmi Béla: Nincs nemzeti bibliográfiánk. Bpest: Lantos A. 1914. 29 l.

Magyar Bibliográfiai Társaság. (Vegyes közlemények közt.) M. Könyvszemle 1897. évf. 316—318 l.

Malclés, L.-N.: La bibliographie nationale allemande dans le cadre de la „Deutsche Bücherei“ de Leipzig. (Revue des Bibliothèques. 43e-44e années) 1933-34. T. 40. 157-189. l.

Schneider, Georg: Handbuch der Bibliographie. Leipzig: K. W. Hiersemann 1923. XVI+544 l.

U. az. 4. gänzlich veränd. u. stark verm. Aufl. 1930. IX-f-674 l.

Schneider, Georg: Einführung in die Bibliographie. Leipzig: K. W. Hiersemann 1936. (3)+203 l.

Thienemann Tivadar: irodalomtörténeti alapfogalmak. Bpest: Minerva-Társ. 1930. XV+252 l.

Vorstius, Joris: Der gegenwärtige Stand der primären Nationalbibliographie in den Kulturländern. Zugleich ein Beitrag zur Theorie der Bibliographie. Leipzig: O. Harrassowitz 1930. 58 l.

Függelék.

Magyar bibliográfiák válogatott bibliográfiája.

1.

1. *Sándor István:* Magyar könyvesház, avagy a magyar könyveknek kinyomatások ideje szerint való említésök. Győr: Streibig J. 1803. (5)+285 l.

2. *Szabó Károly:* Régi magyar könyvtár. Bpest: M. T. Akadémia. 1—3 k. 1. k. *Szabó K.:* Az 1531—1711-ben megjelent magyar nyomtatványok könyvészeti kézikönyve. 1879. XIV+751 l. — 2. k. *Szabó K.:* Az 1473—1711-ben megjelent nem magyar nyelvű hazai nyomtat-

ványok könyvészeti kézikönyve. 1885. XI+754+(I) 1. — 3. k. (1—2. rész) Szabó K.—Hellebrant Árpád: Magyar szerzőktől külföldön 1480-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványoknak könyvészeti kézikönyve. 1896—1898. VIII+800; 943 1.

— Sztripszky Hiador: Adalékok Szabó Régi magyar könyvtár c. munkájának 1—2. kötetéhez. Pótlások és igazítások. 1472—1711. Bpest: Lantos A. 1912. VI+711 1. (Litogr.)

3. Petrik Géza: Magyarország bibliographiája 1712—1860. Könyvészeti kimutatása a Magyarországon s hazánkra vonatkozólag külföldön megjelent nyomtatványoknak. 1—4. k. Bev.: Szilágyi Sándor. Bpest: Dobrowsky Á. 1888-1891; 1892-97. IV+954; 957; 900 1. — (Pallas) 347 1.

— Petrik-Kiszingstein: Magyar könyvészet. Jegyzéke az 1860—1885. években megjelent vagy újjólág kiadott magyar könyveknek, folyóiratoknak, hírlapoknak és térképeknek. 1—2. k. Bpest: Magy. Könyvkereskedők Egyesülete 1885-1890. 1. k. Petrik Géza: 1860-1875 CXLVII+467 1. 2. k. Kiszingstein Sándor: 1876-1885. XI+556 1.

— Petrik Géza: Magyar könyvészet. 1886—1910. években megjelent magyar könyvek, térképek és atlaszok összeállítása. Székely Dávid közreműködésével összeáll.: —. Tudományos szak- és tárgymutatóval. 1—4. k. Bpest: Magy Könyvkereskedők Egyesülete 1908—1917. 1107; 934; 757; 465 1.

— (Magyar könyvészet 1910—1925. évek anyagát összegyűjtötte: Barcza Imre. — kéziratban!?)

4. Magyar könyvészet. Jegyzéke az 1876—1889. években megjelent új vagy újjólág kiadott magyar könyveknek és térképeknek. Tudományos szakmutatóval. Függelékül: A magyar hírlapok és folyóiratok. Szerk.: Makáry G., Aigner K., Glück S. és mások. 1—12. k. Bpest: Magy. Könyvkereskedők Egyesülete 1877—1890.

— Magyar Könyvkereskedők Évkönyve. Magyar könyvészet. 1 — 28. évf. 1890—1917. Összeáll.: Glück S., Rényi K., Steinhofner K. és mások. 1—28. k. k. Bpest: Magy. Könyvkereskedők Egylete 1891—1918.

— Magyar könyvészet. Magyar könyvek betürendes jegyzéke és tárgymutatója. 1921—1923. Bpest: Magy. Könyvkiadók és Könyvkereskedők Egyesülete 1926. 491 1.

— Magyar Könyvkereskedők Évkönyve. Új folyam. Bpest: Magy. Könyvkereskedők Egyesülete. 1. k. Gulyás Pál: Magyar könyvészet 1930. 1932. VI+113+30 1.

— Magyar könyvészet. 1930—1938. Melléklet a Corvina évfolyamaihoz. (1930-1934. évf. szerk.: Gulyás Pál.) 1930—1938. (évi 26 füzet).

5. Irodalmi tájékoztató. 1—11. évf. 1923—1938. Válogatott magyar könyvek (és magyar vonatkozású idegen nyelvű művek) jegyzéke. Bpest: Magy. Könyvkereskedők Egylete 1923—1937.

6. Pikier Blanka; Braun Róbert: Általános magyar könyvjegyzék. Bpest: Lantos A. 1. kiad. 1925. 250. 1. 2. kiad. 1927. VI+806 1.

II.

Currens bibliográfia volt a következő két időszaki lapban, illetve mellékleteként.

1. *Magyar Könyvszemle.* A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának közlönye. Szerk.: *Schönherr* Gyula. Bpest: M. T. Akadémia—Magy. Nemzeti Múzeum Könyvtára. *Régi folyam* 1 —16. évf. 1876—1891.

2. *Corvina.* A Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesületének közlönye. Szerk.: *Wiesner* J.; *Keéry-Szántó* A. 1 —' 57. évf. 1877-1934. 1-57. k.

III.

1. *A magyar nemzeti és nemzetközi irodalom könyvészete.* Bpest: Egyetemi ny. 1. k. *Kertbeny* Károly: Magyarországra vonatkozó régi német nyomtatványok. 1454-1600. 1800. CLXXXIV+760 1.

2. *Kertbeny* Károly; *Petrik* Géza: Magyarországi német könyvészet 1801 —1860. A Magyarországon s külföldön hazánkra vonatkozólag megjelent német nyomtatványok jegyzéke. Tudományos szakmutatóval ellátta *Petrik* G. 1—2. rész. Bpest: Egyetemi ny. 1886. IV-HH-CCXIX+416; 4+657 1.

3. *Apponyi*, Gr. Alexander: *Hungarica.* Ungarn betreffende im Auslande gedruckte Bücher und Flugschriften. Gesamm. u. beschr. von -. Bd. 1-4. 1. Bd. XV-XVI. Jh. 1903. 2. Bd. XVII—XVIII. Jh. (bis 1720). 1903. 423 1. 3-4. Bd. XV-XVIII. Jh. Besorgt von L. *Décsi*. 1925-1927. IV+413; X+443 1.

4. *Kont*, I.: *Bibliographie Française de la Hongrie.* (1521 —1910). Paris: E. Leroux 1913. XVI+323+(2) 1.

5. *Ungarische Bibliothek.* (Bibliographia Hungáriáié). Hrsg. von R. *Gragger*. 1861 —1921. 1 — 4. k. Berlin-Leipzig: Walter de Gruyter. 1. k. Historica. 1923. XI-f-318 hasáb. 2. k. Geographica. Politico-oconomica. 1926. XIV+XLVIII+319-710 h. 3. k. Philologica. Periodica. 1928. L+LI+711-954 h. 4. Register. 1929. 140. 1.

6. *Magyar*, M.; *Kemény*, B.: *Ungarn — Hungary — La Hongrie.* Vorw. von I. de *Csekey*. Bpest: B. Kemény 1931. 160 1.

IV.

1. *Magyar kormányzati bibliographia.* Törvények, kormányrendeletek, önkormányzati rendeletek, szabályrendeletek és bírói döntvények alapján. 1—2. évf. 1924—1925. Szerk.: *Krisztics* Sándor. Bpest: Magy. Szociographiai Intézet 1924—1925. VIII+375; IV+345 h.

2. *Társadalomtudományi bibliographia.* Bpesti közkönyvtárainak szerzeményei alapján szerk.: *Krisztics* Sándor. 1—5. évf. 1924—1928. Bpest: Magy. Szociográfiai Intézet 1925—1929.

(U. az 1929—1937. évekről kéziratban a Magy. Szociographiai Intézet karterékaiban, kb. 200.000 cédula, azaz évf.-ként 25.000 cím.)

3. A *magyar tudományos irodalom bibliográfiája*. 1901—1925. Bpest: Orsz. Magy. Bibliográfiai Központ (B. sorozat: 1, 4, 6: 1, 10: 1, 12: D.) (5 k.) 1. *Buday Julia*, M.: A magyar filozófiai irodalom bibliográfiája. 1929. XII+248 1. — 2. *Gáspár Ilona*: A magyar matematikai irodalom bibliográfiája. 1930. XI+86 1. — 6:1. *Moravek Endre*: A magyar klasszika-filológiai irodalom bibliográfiája. 1930. XII+162 1. — 10:1. *Gáspár Margit*: A magyar kémiai irodalom bibliográfiája. 1931. XII+334 1. — 12: D. *Gombocz Endre*: A magyar növénytani irodalom bibliográfiája. 1936. XIII+440 1.

4. A *magyar magánjog bibliográfiája*. *Újlaki Miklós*: Hetven év magánjogi irodalma. 1861-1930. Bpest: Grill K. 1930. XIX+572 1.

5. A *magyar gazdasági irodalom első századainak könyvészete*. 1505—1805. Összeáll.: *Dóczy J.*, *Wellmann I.* *Bakács I.* Bpest: M. Kir. Mezőgazdasági Múzeum könyvtára 1934. 354 1.

6. *Magyar történeti bibliográfia* az 1936. évről. Összegyűjt. *Seregély Emma*. (Századok 1937. évf. 617—683 1.) Bpest: Egyetemi ny. 1937. (85) 1.

V.

1. *Kereszty István*: A magyar és magyarországi időszaki sajtó időrendi áttekintése 1705—1867. Bpest: Magy. Nemzeti Múzeum Könyvre, 1916,.

2. *Wünscher Frigyes*: Csonkamagyarország sajtója. 1. r.: Budapest. 2. r.: Vidéki lapok. Bpest—Debrecen: Csáthy F. 1927.; U. az. 2. kiad. 1928.; U. az. 3. kiad. 1930.; U. az. 4. kiad. Sajtóalmanach. (A Sajtó Kvtára 3—4, 6, 8, 11. sz.)

— *Sziklay János—Szász Menyhért*: A Magyar Sajtó Evkönyve 1935.; U. az. 1936.; U. az. 1937. (A Sajtó Kvtára 14-15. sz.)

VI.

1. *Szinnyei József*: Magyar írók élete és munkái. 1 —14 k. Bpest: M. T. Akadémia 1891—1914.

2. *Krücken*, Oskar v.; *Parlagi*, Imre: Das Geistige Ungarn. Biographisches Lexikon. Hrsg. Bd. 1—2. Wien—Leipzig: W. Braumüller 1918. VII+640; 753 1.

3. *Gulyás Pál*: Magyar életrajzi lexikon. 1 k. Bpest: Lantos 1925. Előkészületben. Eddig 6 füzet jelent meg 1 kötetben.)

VII.

1. *Szinnyei József*: Hazai és külföldi folyóiratok magyar tudományos repertórium. 1—2. k. Bpest: M. T. Akadémia. 1. Történelem és annak segédtudományai: folyóiratok, évkönyvek, naptárak, iskolai értesítők. 1778-1873. 1874. XXII+1486 hasáb. - 2. Természettudomány és matematika: hazai szaklapok, folyóiratok, évkönyvek, naptárak és iskolai értesítők. 1778-1874. XIV+1680 1.

UNGARISCHE NATIONALBIBLIOGRAPHIE

VON DR. GEORG v. TRÓCSÁNYI

Ung. Parlaments-Oberbibliothekar

Die Organisation des Geistes, als eine der wichtigsten nationalen Aufgaben erachtend, drängt sich uns die Frage auf, ob nicht irgendwelche Unterlassungsschuld die Gemeinschaft der Bibliothekaren belastet, inmitten der allgemeinen Aufrüstung zur äussersten Kraftentfaltung der Völker Europas. Nach Ansicht der Laien, sowie nach unserer eigenen innersten Überzeugung, fällt uns eine gewisse Verantwortung wegen der Mängel der Nationalbibliographie zu. Wir werden aber als Ergebnis unserer weiteren Betrachtungen ersehen, dass dies unberechtigt ist, da der bibliothekarische Beruf und der Besitz bibliographisch-technischer Kenntnisse noch keine volle Verantwortung bedingt.

Die Sache der Nationalbibliographie lässt bei uns leider noch viel zu wünschen übrig. Sie ist weder unseren bibliographischen Leistungen, noch dem Niveau unserer Wissenschaften der Gegenwart ebenbürtig und bleibt hinter den Erfolgen des Auslandes auf diesem Gebiete weit zurück. In Anbetracht der besonderen Wichtigkeit der Nationalbibliographie (NB), stellt sich die Notwendigkeit einer durchgreifenden Reform ein. Die ungarischen Minderheiten der Grenzstaaten beklagten oft, dass sie nach dem Zusammenbruch den Beistand eines älteren wissenschaftlichen Stabes entbehren mussten und dass ihnen zur Orientierung über das ungarische Geistesleben von den unregelmässig und vereinzelt veröffentlichten Bibliographien abgesehen, bis zum heutigen Tage kein umfassendes, sorgfältig und zuverlässig verfasstes ungarisches Bücherverzeichnis zur Verfügung stehe. Wenn wir überdies im Klaren sind, dass das Ignorieren unserer eigenen Werte eines unserer nationalen Mängel ist, wird uns die besondere Wichtigkeit der NB, als eines der wichtigsten Mittel zur Sicherung der Kontinuität in der nationalen Geistesgemeinschaft unzweifelhaft einleuchten. Die NB dient der Kontinuität des Nationalen Geistes in der Zeit und seiner Bereicherung im Raum. Sie ist ein Behelf, kann aber bei entsprechender Organisation den Wert und die Bedeutung einer schöpferischen Leistung erreichen. Die Erkenntnis und Erschliessung des Wesens der NB erlaubt uns festzustellen, welcher Art sie sein soll, damit sie ihren innersten Beruf erfülle; wem die Aufgabe der Organisierung zukommt; wer die Verantwortung für etwaige Unterlassungen und Mängel zu tragen hat? Es ist uns kein Werk bekannt, das die geschichtliche Entwicklung dieser Fragen von unserem Gesichtspunkte behandeln würde. Die Norm lässt sich weder aus der konkreten Lage, noch aus den bestehenden, von einander weit abweichenden Methoden ableiten, — eine Tatsache, die nebenbei leicht die Vermutung aufkommen lässt, dass die Frage ja gar nicht so wichtig sei, sonst hätte sich schon ein einheitliches Verfahren herausgebildet, usw. wahr-

scheinlich unter Eingriff des Staates. Der Ausgangspunkt unserer Betrachtungen, lässt sich in Frage und Antwort folgendermassen umschreiben: gibt es eine NB als Mittel? Es soll eine NB geschaffen werden, — eine den nationalen Zielen restlos dienende NB.

Nach dem wir die Gesamtheit der bibliographischen Arbeiten als Behelfs-Gesamtheit im Dienste der Kontinuität des nationalen Geisteslebens betrachten, wollen wir den sonstigen vielgestaltigen Problemen ausweichen und nur auf einige Momente hinweisen, die die Erfüllung dieser Funktion ermöglichen. Ein Buch bedeutet bloss einen Titel für den Bibliographen, einen Titel, den er notiert um ihn im Verzeichnis, das übrigens im Zeichen der Vollständigkeit entsteht, mitzuteilen. Den Symbol-Charakter des Titels bloss erwähnend wird auf gewisse Momente hingewiesen. — schöner, guter, effektvoller, gelungener Titel usw. — die allesamt dazu beitragen sollen, das Publikum dazu zu bewägen, dass es das Buch in die Hand nehme. Das charakteristischste an der Tätigkeit des Bibliographen ist eben dieses Hinführen des Publikums vermittels einer Sammlung von Symbolen vom Titel zum Buche, das es beim Buchhändler oder in den Bibliotheken erreichen kann. Obschon die Masse der Titel seine Vorteile hat, stellt sich eine massenorganisatorische Aufgabe, nämlich die Herstellung verschiedener, die Auffindung einzelner Titel ermöglichender Verzeichnisse. Der Bibliograph bringt die frische Ware des Büchermarktes zur allgemeinen Kenntniss oder lenkt die Aufmerksamkeit auf Neuerscheinungen, auf bedeutsame Werke, die das Geistesleben der Nationen bereichern. Er gibt bekannt, dass ein neues Werk erschienen ist, lenkt wiederholt die Aufmerksamkeit darauf, schliesslich vermerkt er es für die Ewigkeit in seinem Verzeichnisse.

Der Titel eines Werkes gilt dem Bibliographen immer als ein Glied des zu verfertigenden Verzeichnisses und die Registrierung ist ihm wichtiger als die Leidenschaft des Sammeins die ihm so oft zugeschrieben wird, Das Ergebnis seiner Bemühungen ist das Bücherverzeichnis: die Bibliographie, d. h. ein geordnetes Verzeichnis bestimmter, ein gewisses Gebiet umfassender, nach gewissen Gesichtspunkten zusammengehöriger Werke, mit Bestrebung auf Vollständigkeit. Gerne werden Bibliographien mit den (gedruckten) Katalogen der Bibliotheken verglichen. Bibliothekskataloge sind bekanntlich geordnete Verzeichnisse der in der Bibliothek vorhandenen Werke, schliessen somit die Möglichkeit aus, dass sie wegen der erstrebten Vollständigkeit, Werke mit im Katalog verzeichnen, die in der Bibliothek gar nicht vorhanden sind. Bibliotheks-Kataloge sind also eine besondere Art der Bücherverzeichnisse, deshalb ist es wissenschaftlich ergiebiger den Vergleich zwischen Bibliothek und Bibliographie zu ziehen. Die Bibliothek ist eine Büchersammlung, die Bibliographie eine Sammlung von Titeln. Es ist klar, dass die Bibliographie den Bibliotheken nur als sekundäres Ziel durch das primäre Ziel der Sammlung bedingt, gelten kann

und somit werden die Leiter der Bibliotheken ihr vernehmlichstes Ziel in der Betreuung der ihnen anvertrauten Sammlungen erblicken. Infolgedessen kann ihnen für Mängel der NB keine absolute Verantwortung zugeschrieben werden. So ist es nicht die Aufgabe der Verzeichnisse des Buchhändlers, dass sie Titel im Buchhandel nicht vorhandener Werke verzeichnen, denn sie dienen ausdrücklich dem Handel, was nicht besagen soll, dass die Bibliographie des Buchhandels nicht auch den Aufgaben einer Nationalbibliographie vollständig entsprechen könne, wenn sie in einem Lande die mächtigste und berufenste Organisation darstellt.

Es wären die geistigen Attitüden zu untersuchen, die oft verborgen und unerkannt im Hintergrunde der bibliographischen Tätigkeit sich geltend machen, unter Beachtung der typischen Eigenschaften und Charakterzüge, die eine erfolgreiche bibliographische Wirksamkeit bedingen. Als Resultat ergibt sich auch hier das Erkenntniss der Notwendigkeit einer straffen Organisation.

Die NB ist ein allgemeines Verzeichnis sämtlicher, einen bestimmten Minimalwert erreichenden, im Drucke erschienenen geistiger Erzeugnisse einer Nation, sowie sämtlicher die Nation betreffender oder auf sie bezüglicher Angaben enthaltender Werke, unter Bestrebung möglicher Vollständigkeit. Gegenstand der nationalen Bibliographie ist 1) jedes literarisches Produkt des nationalen Geisteslebens, innerhalb und ausserhalb der Grenzen, 2) unter Vorwalten des staatlichen Gesichtspunktes literarische Werke sämtlicher ausserhalb der staatsbildenden Nation im Staate lebenden Völkergruppen, 3) sämtliche, „als Vertreter der Nationalen Kultur“ in Fremdsprachen erschienene Werke, zuletzt 4) auch Werke, die die Nation oder den Staat im Spiegel fremder Kulturen erblicken lassen. Es werden verschiedene Fragen erörtert, Vorteile der alphabetischen oder systematischen Verzeichnisse, die scheinbar unbedeutende Frage der Ausstattung, es wird dabei die Notwendigkeit der Veröffentlichung in Buchform besonders erwähnt. Nach Behandlung der unteren Wertgrenze der zu berücksichtigenden Veröffentlichungen, wird festgestellt, dass die NB nicht bloss praktischen Nützlichkeitszwecken dienen kann, sondern, dass sie verantwortungsvoll eine Pflicht zu erfüllen hat gegenüber der Gemeinschaft aller schöpferischen Leistungen der Literatur.

Die Regelung der Fragen der NB erheischt nicht unbedingt das Errichten einer öffentlichen Institution, doch spricht der Umstand, dass wir das Bestehen einer Verpflichtung erkannt haben, jedenfalls dafür. Die richtige Losung der Frage verbindet sich mit tiefgreifender Interesse der Allgemeinheit, sie übertrifft die Kräfte der Einzelnen. Besonders bei uns, da so hohe rückständige Aufgaben sich uns entgegenstellen, kann die NB nur institutionell gelöst werden und ausserdem dürfte die Gefährdung der geistigen Freiheit durch den Eingriff des Staates auf diesem Gebiete auch nicht zu befürchten sein.

Praktischer Vorschlag: ausgehend von dem gegenwärtigen Bestand, verbessern und entwickeln das Beiblatt „Magyar Könyvészet“, das im Anhang der Corvina erscheint, als Ausgabe des Vereins Ungarischer Buchhändler. Zu ergänzen ist dieses Beiblatt durch alphabetisches Register der Jahresproduktion und alle 5—10 Jahre durch kumulative Verzeichnisse der im Buchhandel erhältlichen Schriften. Die NB in 25—30 Titeln systematisch geordnet, sollte monatlich erscheinen. Wenn sie von der Széchenyi Bibliothek des Ungarischen Nationalmuseums veröffentlicht wird, könnten die DK-Zeichen mit angegeben werden. Dieses Verzeichnis sollte ausser den bibliographischen Angaben, auch, — jedoch ohne deshalb einen kritischen Charakter anzunehmen — die bei gewissen Werken fehlende und tatsächlich eine Lücke des Systems füllende Bezeichnung der in der Systematik vermissten Unterabteilung angeben, und könnte eine kurze Inhaltsangabe derjenigen Werke, deren Titel den wichtigen Kern verschleiert, oder missachten lässt ebenfalls enthalten. Der Inhalt würde sich ansonsten nach den weiter oben angegebenen Gesichtspunkten gestalten. Die Jahresbibliographie könnte, unter Beibehaltung der DK-Zeichen, straffer gegliedert werden. Inhaltsangaben fallen hier weg. Das Schlagwort-Verzeichnis könnte mit dem Namenverzeichnis in alphabetischer Ordnung kombiniert erscheinen. Die in längeren Perioden (5 10 Jahre) zu veröffentlichenden Sammelbände könnten bereits nach der alphabetischen Namenfolge der Verfasser geordnet mit Beigabe eines Schlagwortverzeichnisses erscheinen. Vervollständigt wären diese Arbeiten, als weiteres Programm, durch die grosse ungarische NB., deren Vorbedingung aber, die Fertigstellung des Gesamtverzeichnisses der öffentlichen Bibliotheken Ungarns, steht noch aus.

Angesichts der Fragen der Popularisierung und Erziehung, der fachmännischen Ausbildung, usw., würde die Bildung, unter Kompetenz des Ministeriums für Kultur- und Unterricht, eines Landes Bibliographischen Rates, zur Ausübung der obersten Leitung und Organisation, als die zweckmässigste Losung erscheinen, Ausserdem wäre, unter der Mitgliedschaft der in den verschiedenen öffentlichen Anstalten bibliographisch tätigen Fachkräften, das Ungarische Bibliographische Institut zu bilden, das im weiteren Verlauf der Entwicklung zur Nationalen Dokumentations-Zentrale erweitert werden könnte.